

İrab, kelime ve cümlelerin terkip içinde üstlendikleri görevi belirlemek demektir. Alametlerine göre irab, ref, nasb, cer ve cezm olmak üzere dört kısma ayrılırken, irab alametinin açığa çıkıp çıkmamasına göre de lafzi, mahalli ve takdiri çeşitlerine ayrılır. İrab türlerinden mecur olma, isimlere mahsustur. Meczum olma da fiillere mahsustur. Yani ancak isimler mecur, ancak fiiller meczum olur. Mebni kelimenin hiçbir durumda sonunda harf veya hareke değişikliği meydana gelmeyen kelime olduğunu daha önceki derslerimizde ele almıştık. Burada cümle içerisinde yerine göre sonunda değişiklik meydana gelen kelimelerden yani munsarîf ve gayrî munsarîf isimlerden bahsedeceğiz.

Bu derste detaylı ele alacağımız gayr-ı munsarîf konusuna girmeden önce, جَاءَ طَالِبٌ (Bir öğrenci geldi), طَالِبٌ رَأَيْتُ طَالِبًا (Bir öğrenci gördüm) örneklerindeki طَالِبٌ isminde olduğu gibi kesra ve tenvin alabilen isme munsarîf denildiğini hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Arapçada isimler, irâb durumları bakımından ikiye ayrılır. Sonlarına tenvin, zamme, fetha ve kesra alabilen isimlere Munsarîf (المُنْصَرَف) isimler; sonlarına kesra ve tenvin almayan, ref halinde zamme, nasb ve cerr hallerinde ise fetha alan isimlere de Gayr-ı Munsarîf (غَيْرُ الْمُنْصَرَف) isimler denir.

Tenvin ve kesra almayan isimler, marife yani harfi tarifli, ya da muzâf konumunda bulduklarında bu özelliklerini yitirirler ve her türlü harekeyi alırlar. Bu sayede gayr-ı munsarîftan çıkarlar ve munsarîf isim olurlar.

Gayr-ı munsarîf konusu, alem (özel isim), sıfat ve isim olanlar olmak üzere toplam üç bölümde bulunurlar. Gayr-ı Munsarîf Özel İsim (Alem)ler Özel isimler içerisinde aşağıdaki gruplar gayr-ı munsarîftir.

1. Yabancı dilden Arapçaya geçmiş olan özel isimler. (Örn. إِبْرَاهِيمُ) İkinci harfi sukûn olan üç harfli özel isimler bu kural kapsamına girmezler.
2. Müennes Özel İsimler Müenneslik alameti bulunsun ya da bulunmasın, müennes varlıklara özel isim olan, sonunda müenneslik alameti bulunan erkek isimleri bu türdendir. Ayrıca hayvan, şehir ve ülkelere verilen isim de müennes kabul edilir. (Örn. سَعَادُ)
3. Son İki Harfi Elif ve Nûn'dan (ان) Oluşan Özel İsimler. (Örn. عُثْمَانُ)
4. Fiil Vezninde Olan Özel İsimler: Bu tür gayr-ı munsarîf özel isimler, mâzi, muzâri ve emir kipinde bulunabilirler. (Örn. أَحْمَدُ)
5. Fu'âl (فُعَلٌ) Vezninde Olan Özel İsimler. (Örn. عُمَرُ)
6. Birkaç Kelimenin Bir Araya Gelmesinden Oluşan Bileşik Özel İsimler. (Örn. حَضْرَمَوْتُ)

A. İsim Olanlar

1. **Sonunda Elif-i Memdûde ve Hemze (ء) Bulunan İsimler:** Bu şekildeki gayr-ı munsarîf olan kelimelerin son iki harfi, elif-i memdûde ve hemze (ء)'den oluşur. Bu iki harf, o kelimenin asıl harflerinden değildir. (Örn. صَحْرَاءُ) Kelimenin sonunda yer alan elif-i memdûde ve hemze (ء) o kelimenin asli harflerinden ikisi ise, bu durumda kelime gayr-ı munsarîf değildir.

2. **Sonunda Elif-i Maksûre (ى) Bulunan İsimler:** Sonunda, müenneslik alameti olarak elif-i maksûre harfini bulduran isimler gayr-ı munsarîftir. (Örn. مَعْنَى) Elif-i maksûre ile biten müzekker isimler de gayr-ı munsarîf kabul edilir, ancak bu elif-i maksûreler o kelimenin asli harflerinden olmamalıdır. Dolayısıyla, müzekker kelimelerin sonlarındaki elif-i maksûreler, o kelimelerin asli harfleri arasında yer alıyorsa, bu durumda gayr-ı munsarîf olmaz.

3. **Muntehe'l-Cumû' Olarak Adlandırılan Çoğul Vezinlerdeki Kelimeler:** Kelimenin ikinci harfinden sonra elif, eliften sonra da iki veya üç harf bulunan çoğul isimler bu tür çoğul kalıpları arasında yer almaktadır ve gayr-ı munsarîftir. Bu vezinlerden bazıları şunlardır: مَفَاعِيلُ, مَفَاعِلُ, فَعَاعِيلُ, فَعَاعِلُ ve فَعَائِلُ. (Örn. مَسَاجِدُ)

Yukarıdaki çoğul kalıplarında yer alan çoğul isimler, sonlarına dişilik te'si (ة) aldıklarında, gayr-ı munsarîf olmaktan çıkarlar. Yani tenvin ve kesre alırlar.

B. Sıfat Olan Gayr-ı Munsarîf İsimler

1. Ef'alu (أَفْعَلٌ) Veznindeki Sıfatlar ve ism-i tafidiller. (Örn. أَجْمَلٌ)
2. Müennesi Fa'lâ (فَعْلَى) olan, Fa'lânu (فَعْلَانٌ) veznindeki sıfatlar. (Örn. تَعْبَانٌ)
3. Mef'alu (مَفْعَلٌ) ve Fu'âlu (فُعَالٌ) Vezinlerinde Bulunan 1-10 Arası Üleştirme Sayıları. (Örn. ثَلَاثٌ/مِثْلُثٌ)
4. Kelimesinin Çoğulu Olan أُخْرَى Sözcüğü:
 - İsim Fiiller ((أَسْمَاءُ الْأَفْعَالِ))

• İsim fiiller, yapı itibariyle fiil olmadıkları halde, fiil anlamını taşıyan fakat fiil gibi çekimlenemeyen ve mebnî olan isimlerdir.

• **Örn:** Anlamı İsim Fiil Anlamı İsim Fiil Şaşarım وَيْ Uzak oldu هَيْهَاتَ Amin, kabul et آمين Haydi هَلْمُوا İsim fiiller mâzî, muzârî ya da emir anlamlarını taşıyabilirler.

• **Örn:** Türü Anlamı İsim Fiil Anlamı İsim Fiil Mazi Acele etti سُرْعَانَ Uzak oldu هَيْهَاتَ Muzari Takdir ederim بِخِ شikayet ederim أَفْ Emir Yerde dur! مَكَانَكَ! آل! دُونَكَ • Sülâsî fiilden fe‘âli (فَعَالٍ) vezninde isim fiil yapılır. Anlamı İsim Fiil Anlamı Sülâsî Fiil İn! انْزَالِ İnmek نَزَلَ Bırak! اْتْرَاكَ Bırakmak تَرَكَ

Not: Emir anlamında kullanılan isim fiillerden bazıları emir kipi gibi çekimlenebilmekte veya bazı şahıslarda çekimleri bulunmaktadır. هَاتِ، هَلْمْ، ve تَعَالِ bu türdendir.

İsm-i Mevsûl (الأسماء الموصولة) Ardından gelen cümleyi öncesindeki cümleye ya da kelimeye bağlayan lafza İsm-i mevsûl denir. Türkçede ilgi zamiri olarak kullanılan bu isimden sonra, kendisini tamamlayan bir cümle yer alır. Bu cümleye sıla (صلة) cümlesi denir. Bu cümlede bulunup onu, ism-i mevsûle bağlayan bir zamir bulunur. Bu zamire âid (عائد) zamiri denir. Bu zamir, bazen açık bazen de gizli olur. İsm-i mevsûl genelde marife bir isimden sonra onun sıfatı olarak cümlede yer alır. Ancak cümlede mübtedâ, haber, fâil, mef'ûl vb. bir konumda da bulunabilir. İsm-i mevsüller Özel (المُختص) ve Ortak (المُشترك) olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

A. Özel (المُختص) Muhtass, Has) İsm-i Mevsüller Bu ism-i mevsüller, tekili-ikili-çoğulu; erili-dişili bulunan ism-i mevsüllerdir. Çoğul İkil Tekil الذَّيْنِ O kimseler ki اللَّذَانِ - اللَّذَانِ O iki şey ki, o iki kimse ki الذي O şey ki, o kimse ki Eril اللّاتِي، اللّاتِي، اللّاتِي O kimseler ki اللّاتَانِ - اللّاتَانِ O iki şey ki, o iki kimse ki التي O şey ki, o kimse ki Dişil Özel ism-i mevsüller cümlede çeşitli konumlarda bulunabilirler. Bu ism-i mevsüller, bir ögenin sıfatı olduklarında, öncesindeki isme hem sayı hem de cinsiyet bakımından uyar. Örn: المسجد الذي زُرناه مسجد (Müptedanın sıfatı) المدينة التي نراها مكة. (Gördüğümüz şehir Mekke'dir.) (Müptedanın sıfatı) هؤلاء هم العمال الذين حصلوا على (Müptedanın sıfatı) الحرام. (Ziyaret ettiğimiz mescit Mescid-i Haram'dır.) (Haberin sıfatı) وصلت الطبيبتان اللتان تعملان في المستشفى. (Bunlar, ücretlerini alan işçilerdir.) (Hastanede çalışan iki bayan doktor geldi.) (Failin Sıfatı)

B. Ortak (المُشترك) Müsterek) İsm-i Mevsüller Ortak ism-i mevsüller, kendilerinden önceki kelimeye göre sayıları ya da cinsiyetleri değişmeyen ismi mevsüllerdir. Bunlar, مَنْ، أَيُّ، مَن dir.

1. İnsanların dışındaki varlıklar için kullanılır ve mebnîdir.

Örn: ما عند الله خير وأبقى، Allah katında olan daha hayırlı ve daha kalıcıdır.

2. İnsanlar için kullanılan bir ism-i mevsûldür ve mebnîdir.

Örn: من كتب الواجب المنزلي؟ Ev ödevini kim yazdı?

3. İnsanlar ve insanların dışındaki varlıklar için ortak kullanılır. Aynı kelime hem müzekker hem müennes, hem tekil, hem tesniye hem de çoğul için kullanılır. İsimlere muzaf olur ve anlamını muzaf olduğu isimden alır. İsm-i mevsüller içinde mureb olan yani son harfinin harekesi değişebilen tek ism-i mevsûldür.

Örn: أكرم أيَّ كبيرٍ تعرفه أو لا تعرفه. Tanıdığın tanımadığın bütün büyüklere ikramda bulun! Not: Bu ism-i mevsûl, sıla cümlesinin önünde bulunan zamir hazfedildiğinde damme üzere mebnî olur. İsm-i mevsûlden sonra gelen cümleye sıla cümlesi denir. İsm-i mevsûlün ayrılmaz bir parçası olan bu cümle, isim cümlesi, fiil cümlesi ya da şibih cümle (harf-i cerli veya zarflı cümlecik) olarak üç farklı şekilde bulunabilir. Fiil Fâil Fâilin Sıfatı Sıla Cümlesi عامل أبوه الذي نَجَّح الطالب الذي أباؤه عامل. İsim cümlesi Babası işçi olan öğrenci başarılı oldu. Sıla cümlesinin irâbta mahalli yoktur. Sıla cümlesi bir bütün olarak, ana cümlenin temel ögesi arasında yer almaz. Ancak, sıla cümlesinin kendi içinde öğeleri ayrıca bulunur. Sıla cümlesinde bulunan cümleyi, ism-i mevsûle bağlayan zamire âid zamiri denir. Bu zamir, ism-i mevsûle uygun olarak, gizli ya da açık bir şekilde gelebilir. Merfû muttasıl zamirlerle, müstetir olanlar da âid zamiri olarak değerlendirilmektedir. جاء الطالب الذي اسمه سالم. İsmi Salim olan öğrenci geldi.

Not: İşaret isimlerinde olduğu gibi, ism-i mevsüller de, akılsız bir çoğulun sıfatı durumundaysa, bu takdirde, ism-i mevsûl olan sözcük müfred-müennes (التي) olarak kullanılır.

Örn: قرأت الروايات التي أهديتها إليّ. (Bana hediye ettiğin romanları okudum.)

ŞART ÜSLÛBU

Bir şeyin gerçekleşmesi için başka bir durumun yerine getirilmesi gereğine şart denilir. Buradan hareketle şart cümlelerinde mutlaka bir işin gerçekleşmesi-nin ön koşulunu aramak gerekir. Mesela “Sınıfını geçersen, sana cep telefonu alırım.” cümlesinde, cep telefonu alma işi sınıfı geçme şartına bağlanmıştır. Bu nedenle içinde iki eylemin/yargının bulunduğu bir bileşik cümle oluşturulması gerekir. Bu cümlelerden biri esas anlamı yüklenmiş yargıyı, diğeri ise bu yargının oluşması şartını taşır. Arapçada şart cümlesi üç temel unsurdan oluşur. Bunlar;

1. Şart edatı,

2. Şart edatının başında yer aldığı şart cümlesi,

3. Şart cümlesini takip eden cevap ya da ceza cümlesi.

Erken uyursan erken kalkarsın. Arapçada şart edatları başına geldikleri fiilleri cezmedip etmediklerine göre, cezmeden şart edatları ve cezmetmeyen şart edatları olarak ikiye ayrılırlar. Cezmeden edatlardan **إِنْ**, ve **إِذَا** eğer, şayet, se, ... sa anlamlarına gelir.

İyi çalışırsan imtihanında başarılı olursun. **إِنْ** İyi çalışırsan imtihanında başarılı olursun.

Eğer bize gelirsen seni iyi karşılarız. **مَنْ** yalnızca insanlar için kullanılır ve kim ... ise, her kim ise anlamlarına gelir.

Sabreden kazanır. Cansız varlık ve kavramlar için kullanılan **مَا**, ne, her ne.....se anlamları-na gelir.

Ne ekersen onu biçersin.

her ne.....se anlamına gelir.

Her ne okursan faydalanırsın. Şart edatlarından **مَتَى** ve **أَيَّانَ** zamana yönelik anlam taşırlar.

Güneş ne zaman çıkarsa, gözlüğü takarsın. **مَتَى** Güneş ne zaman çıkarsa, gözlüğü takarsın.

Ne zaman işten dönersen, havuza gideriz. **أَيَّانَ** Ne zaman işten dönersen, havuza gideriz.

şart edatları ise mekâna yönelik anlam taşırlar. **أَيْنَ** **أَيْنَمَا** **أَيَّ** **حَيْثَمَا**

Nereye oturursan, oraya otururum. **أَيْنَ** **تَجْلِسُ** **أَجْلِسُ**

Nerede olursanız olun, ölüm sizi bulur. **أَيْنَمَا** **تَكُونُوا** **يُذَرِّكُكُمُ** **الْمَوْتُ**

Türkiye’de nereyi ziyaret edersen et, beğenirsin. **أَيَّ** **تَزُرُّ** **فِي** **تُرْكِيَا** **يُحِبُّكَ**

Nereye gidersen, ben de seninle gelirim. **حَيْثَمَا** **تَسَافِرُ** **أَسَافِرُ** **مَعَكَ**

Hangi.....se anlamına gelen **أَيَّ** şart edatı muzaf olarak kullanılır.

Hangi kitabı okursan (oku), faydalanırsın. **كَيْفَمَا** her nasıl.....se anlamına gelerek, durum ve hâl belirtir.

Bana nasıl davranırsan ben de öyle davranırım. Cezmeden şart edatlarından **أَيْنَ** **مَتَى**, **أَيَّانَ**, **أَيْنَمَا**, **أَيَّ** aynı zamanda soru edatıdır. Bu edatların soru mu yoksa şart edatı mı olduğunu anlamak için, bu edatlardan sonra gelen fiillere bakılır. Eğer tek fiil geliyorsa soru edatı, iki muzârî fiil geliyorsa şart edatı olur.

Derse kim gelmedi? **مَنْ** **غَابَ** **عَنِ** **الدَّرْسِ**?

Parayı veren düdüğü çalar. **مَنْ** **يُدْفَعُ** **بِأَمْرٍ**

Hangi kitabı okuyorsun? **أَيَّ** **كِتَابٍ** **تَقْرَأُ**?

Hangi kitabı okursan (oku), faydalanırsın. Mebnilik ve murablık yönünden şart

edatlarından yalnızca **أَيَّ** mu-rab olup cümledeki yerine göre hareke alırken, diğer edatlar mebnidir.

Anlam yönünden **مَتَى**, **أَيْنَ**, **أَيَّانَ**, **حَيْثَمَا**, **أَيْنَمَا** zaman ve mekâna işaret etmeleri nedeniyle şart cümlesinde mefulün fih olarak kabul edilirken, **كَيْفَمَا** bir durum ve hâle işaret ettiği için hâl olarak kabul edilir. Şart edatlarından **إِنْ** ve **إِذَا** harf, diğerleri ise isimdir. Harflerin irap-tan mahalli olmadığı için cümlelerin her hangi bir ögesi olamazlar. Bu iki edatın dışında kalan edatlar cümledeki yerine göre irab edilirler. Şart ve cevap cümlesindeki fiillerin zaman kipleriyle ilgili olarak üç farklı durum görülebilir:

1. Şart ve cevap cümlesinde bulunan fiillerin her ikisi de mazi olabilir. **مَنْ** **طَلَبَ** **وَجَدَ** Arayan bulur.

2. Şart ve cevap cümlesinde bulunan fiillerin her ikisi de muzari olabi-lir. **مَنْ** **يَطْلُبُ** **يَجِدُ** Arayan bulur.

3. Şart cümlesindeki fiil mazi, cevap cümlesindeki fiil muzari ya da bu-nun tersi olabilir.

Bu durumdaki muzari fiillerin cezmi şart değildir. **مَنْ** **طَلَبَ** **يَجِدُ/يَجِدُ**

İstisnâ: Türkçede bir varlığı, belirtilen hükmün, eylemin ya da kanaatin dışında bıraktığımızı ifade etmek için "hariç, dışında, istisnâ tutmak" gibi yapıları kullanırız. Örneğin "Senin dışında bütün sınıf sınava girdi", "Ali'yi istisnâ tutuyorum hiçbiriniz törene katılmadı" gibi cümleler bu kabildendir. Arapçada benzer anlamları elde edebilmek için birtakım istisnâ edatları kullanılır. Bu edatlardan sonra gelen kısım önceki hükmün dışında bırakılır.

İstisnânın Öğeleri: Bu edatlara istisnâ edatları, bunlardan sonraki kelimeye müstesnâ (المُسْتَسْنَى), bu edatlardan önce gelen ve istisnâ tutulan hükmün genelini ifade eden kelimeye de müstesnâ minh (مُسْتَسْنَى مِنْهُ) denir.

Müstesnânın irâbı: Müstesnâ genel olarak mansûptur.

Ancak farklı cümle yapılarında farklı bir irâba da tâbi olabilir: Eğer cümle olumlu bir cümle olur, edattan önceki istisnâ tutulan kelime (müstesnâ minh) cümlede zikredilirse müstesnânın mansûb gelmesi gerekir. Eğer cümle olumsuz bir cümle olur ve müstesnâ minh zikredilirse müstesnânın mansûb gelmesi de müstesnâ minhin irâbı gibi irâb alması da mümkündür. Bu iki durumun dışında, şayet cümle olumsuz olur ve müstesnâ minh cümlede zikredilmezse, sanki istisnâ edatı yokmuş gibi kabul edilip müstesnânın hangi cümle ögesi olduğuna bakılır ve buna göre bir irâb alameti verilir.

İstisnada üç öge bulunur: İstisnâ Edatı, Müstesnâ, Müstesnâ Minh. حضر العمالُ إلا عملاً . Bir işçiden başka bütün işçiler geldi. عرفنا العلماءَ سوى واحدٍ . Bir bilgin dışında bütün bilginleri tanıdık.

İstisnâ Edatları: İstisnâ edatları yedi adet olup, en çok kullanılanı إلا'dır. عدا-خلا-ما-إلا. İstisnâ edatları yukarıda kısaca değinildiği gibi müstesnâ ve müstesnâ minh arasında bulunmalıdır. Anlatılanları bir formülle açıklamak gerekirse; Müstesnâ müstesnâ edatı müstesnâ minh إلا جاء الأطفالُ إلا "Bir çocuk hariç (bütün) çocuklar geldi." şeklinde ifade edilebilir.

İstisnâ Çeşitleri: İstisna, cümlenin olumlu-olumsuz olması veya müstesna minhin olup olmamasına göre üç kısma ayrılır.

1-Muttasıl İstisnâ: Bir cümlede müstesnâ minh varsa, müstesnâ minh ve müstesnâ aynı cinsten ise ve cümle de olumluysa, bu tür muttasıl müstesnâ denir. Bu tür istisnâ, إلا ile yapılırsa, müstesnâ mutlaka mansûb olur. Cümle olumsuz ise, müstesnâ merfû veya mansûb olabilir.

2-Munkati İstisnâ: Bir cümlede müstesnâ ile müstesnâ minh ayrı cinsten ise bu tür istisnâya munkati denir. Bu durumda müstesnâ mansûb veya müstesnâ minhten bedel olarak onunla aynı irâbı alabilir.

3- Müferrağ İstisnâ: Bir cümlede müstesnâ minhe yer verilmeden yapılan müstesnâdır. Bu türde müstesnâ sanki istisnâ edatı yokmuş gibi cümledeki konumuna göre harekelenir. Bu tür cümleler daima olumsuz olurlar. غير ve سوى dan sonra gelen müstesnâlar mecrûr olur. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir konu vardır ki, o da غير edatının son harekesinin tespitidir. Şöyle ki; bu edatın yerine إلا edatı konulduğunda, müstesnânın harekesi ne oluyorsa, bu edatın son harekesi de aynısı olur. Örneğin; olumlu ve müstesnâminh olan bir cümle إلا ile yapıldığında müstesnâ mansûb olmaktadır. Aynı cümleyi غير ile yaptığımızda, edatın harekesi, إلا ile yapılan cümlenin müstesnâsının harekesini alacak, yani mansûb olacaktır.

Biri hariç öğretmenler geldi.

حضر المعلمون إلا معلماً / المعلمَ

عدا حضر المعلمون غيرَ معلمٍ / المعلمَ. عدا ve هذا edatlarının bulunduğu cümlelerdeki müstesnânın harekesine gelince, bu edatların başına ما masdariye edatı gelir.

Eğer ما edatı bunların başına gelmezse, müstesnâ mansûb veya mecrûr olabilir.

ما رأيت الطلابَ ما عدا علياً. Ali'den başka öğrencileri görmedim.

فحص الطبيبَ المرضى ما خلا مريضاً. Doktor biri hariç hastaları muayene etti.

Metin içi bağlantıları ve cümle öğelerinin birbiriyle olan anlam ilişkilerini sağlayan edatlar, dilde önemli bir yer işgal etmektedir. Basit ve bileşik cümle yapılarında istenilen anlamın kurgulanmasında katkısı olan çok sayıda edat vardır. Bu edatlardan bir kısmı birden fazla görevde kullanıldığı için cümle anlamına birden fazla anlam katkısında bulunabilmektedir. Aynı gibi görünen bu edatlar cümlenin yapısı gereği farklı bir ad almakta ve böylece farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Örneğin bir edat, pekiştirme anlamı dışında bazen sebep bildirebilmekte, bir başkası soru anlamı katkısı dışında başka anlama da gelebilmektedir.

TE’KÎD LÂMI (لَام التَّكْيِيد) Bir sözü, olayı ya da durumu güçlendirme, pekiştirme anlamına gelen te’kîd Arapçada birkaç şekilde ifade edilir. Bunlardan biri de te’kîd lâmıdır. Haber lâmi, veya ibtidâ lâmi olarak da isimlendirilen bu lâm fetha üzere mebni olup, cümlenin anlamını pekiştirmek için kullanılır. Te’kîd lâmi cümlede (ن)nin haberinin başına gelir: (ن)nin haberi isim cümlesi olarak gelirse, te’kîd lâmi cümle başında, diğer bir ifadeyle yan cümledeki mübtedanın başında bulunur.

Te’kîd lâmi (ن)nin isminin başına gelir: Haber önce geldiğinde, Haber zarf olup, (ن)nin ismi bu zarftan sonra geldiğinde veya Haber bir harfi cer ve mecrurdan oluşup, (ن)nin ismi bunlardan sonra geldiğinde bu durum gerçekleşir. Tekit lâmi (ن)nin ismi ve haberi arasında bulunan ve fasıl zamiri olarak isimlendirilen zamire gelir.

KEM (كَمْ) Arapçada hem soru edatı hem de herhangi bir kavramın çok miktarda olduğunu ifade etmek için kullanılan bir edattır. Soru edatı olarak kullanıldığında Kemi’l-İstifhâmiyye (كَمْ الاستِفْهَامِيَّة), herhangi bir kavramın çok miktarda olduğunu ifade etmek için kullanıldığında Kemi’l-Haberiyye (كَمْ الْخَبْرِيَّة) adını alır. Kemi’l-İstifhâmiyye (كَمْ الاستِفْهَامِيَّة) Soru edatı olarak kullanıldığında “Ne kadar?”, “Kaç tane?”, “Kaç adet?” gibi anlamlara gelir. Bu edat, soru için olduğunda, kendinden sonra gelen kelime müfred ve mansub olup, temyîz konumundadır. Kemi’l-İstifhâmiyye’nin başına bazen bir harfi cer gelebilir. Bu durumda temyîz olan kelime mansub ya da mecrur okunabilir. Ancak daha çok mansub olarak okunması tercih edilir. Kemi’l-İstifhâmiyye’den sonra marife ve merfu bir isim de gelebilir. Bu durumda (كَمْ) edatı cümlenin mukaddem (öne geçen) haberi, kendisinden sonra gelen ifade muahhar (sonraya kalmış) mübtedası olarak kabul edilir. Kemi’l-İstifhâmiyye cümledeki konumuna göre irabı mahallen (merfu, mansub veya mecrur) olur. Kemi’l-Haberiyye (كَمْ الْخَبْرِيَّة) Herhangi bir kavramın çok miktarda olduğunu belirtmek için kullanılan Kemi’l-Haberiyye, genellikle “Nice”, “Ne”, “Ne kadar çok” gibi anlamlara gelir. Kendisi sükûn üzere mebnîdir. Kendisinden sonra gelen ve temyîz konumunda bulunan kelime müfred veya cemi olarak gelebilir. Kemi’l-Haberiyye’nin temyîzi olan kelimenin başına bazen (مَنْ) harfi ceri gelebilir. Kemi’l-Haberiyye de Kemi’l-İstifhâmiyye gibi, cümledeki konumuna göre mahallî irab alır; mahallen merfu, mansub veya mecrur olur.

Yukarıdaki bilgiler ışığında Kemi’l-İstifhâmiyye ile Kemi’l-Haberiyye arasındaki benzerlikler ve farklılıklar aşağıdaki gibidir: Kemi’l-İstifhâmiyye ile Kemi’l-Haberiyye Arasındaki Benzerlikler Kemi’l-İstifhâmiyye Kemi’l-Haberiyye Miktarı bilinmeyen bir sayıdan kinâyedir. Miktarı bilinmeyen bir sayıdan kinâyedir. Sükûn üzere mebnîdir. Sükûn üzere mebnîdir. Mahallen irab edilir. Mahallen irab edilir. Kendisinden sonra temyîz konumunda olan bir kelime gelir. Kendisinden sonra temyîz konumunda olan bir kelime gelir. Kemi’l-İstifhâmiyye ile Kemi’l-Haberiyye Arasındaki Farklar Kemi’l-İstifhâmiyye Kemi’l-Haberiyye Temyîzi müfrettir. Temyîzi müfret veya cemi gelebilir. Temyîzi mansub veya mecrurdur. Temyîzi mecrurdur. Mazi ve muzari fiilin önüne gelebilir. Mazi fiilin önüne gelir. Muhatabından cevap bekler. Muhatabından cevap beklemez. Söylenen sözün doğru olup olmadığı aranmaz. Söylenen söz doğru veya yalan olabilir.

EYYU (أَيُّ) : Eyyu (أَيُّ) edatı genel olarak tabloda gösterilen anlamları ifade eder. Bunları maddeler hâlinde sıralayacak olursak beş farklı anlamda kullanıldığı görülür:

1- İki muzari fiili cezmeden edat olarak kullanılır. Murab olan bu edat, cümledeki konumuna göre hareke alır. Başında cer harfi olduğu durumda mecrûr, mefulun bih olduğu durumlarda mansub olarak okunmuştur.

2- Soru edatı olarak kullanılır. Burada amaç bir kişi ya da durumun belirlenmesidir. Edat daima muzaf konumundadır. Murab olan bu edat, cümledeki konumuna göre hareke alır.

3- İsm-i mevsul olarak (الَّذِي) anlamında kullanılır. Yine murab olan bu edat, cümledeki konumuna göre hareke alır. Müzekker, müennes, müfred, müsenna, akıllı ve akılsız çoğullarda hiçbir değişikliğe uğramadan (أَيُّ) biçiminde kullanılır.

4- Nida edatı olarak veya nida edatı ile münâdâ arasında kullanılır. Arapçada (أَلْ) takısıyla belirli olan

münâdâya doğrudan seslenilmez. Yani (يا الرَّجُلُ) denmez. Bunun yerine nida edatı ile münâdâ arasına (أَيُّ) edatı, tenbih hâsına (ها التَّنْبِيهِيَّة) bitişerek gelir. Münâdâ müzekker ise (أَيُّهَا), müennes ise (أَيُّهَا) biçiminde kullanılır. Bazen de direk nida edatı olarak kullanılır. Bu edattan sonra gelen isim müştak (türemiş) bir isim ise bu edatın sıfatı, türememiş (camid) bir isim ise bedel veya atf-ı beyan olarak kabul edilir.

5- Hayret veya beğeni ifade eden durumlarda kullanılır ve aşağıdaki biçimlerde gelebilir. KE'EYYİN (كَيْ/كَيْنُ) Teşbih harfi olan (ك) ile (أَيُّ)nin birleşmesinden oluşur. İki biçimde de (كَيْ/كَيْنُ) yazılabilir. Kemi'l-Haberîyye anlamını verir. Kendisinden sonra gelen ve temyîz olarak kabul edilen kelime müfred ve (مِنْ) harfi ceri ile mecrûr olur.

Cümlede mübteda, haber, fail, naibu'l-fail gibi ögeler ref alameti taşımaktayken meful çeşitleri, hâl, müstesnâ, temyiz gibi ögeler ise nasb alameti taşımakta ve mansub olmaktadır. Bu mansub cümle ögelerinden biri de cümledeki kapalı isimlerin ya da kapalı bir cümlelerin kapalılığını ortadan kaldıran temyizdir. **Temyizin Tanımı:** Kendisinden önce geçen ve anlam bakımından kapalı olan bir nekre ismi veya cümleyi açıklayan câmid nekre ve mansûb isme temyîz adı verilir. Ayrıca mümeyyiz, mübeyyin, müfessir de denir. Temyizin açıkladığı isme mümeyyez denir. Temyiz genellikle mansûb bir isim olmakla beraber, harf-i cerli veya tamlamalı bir yapı içinde bulunduğu irabını (hareke, harf değişimi) mecrûr olarak da alabilir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi, temyîz iki tür kapalılığı ortadan kaldırmaktadır. Bunlar isimlerdeki ve cümlelerdeki kapalılıktır. Temyizin Çeşitleri

A- İsimlerde Kapalılık İsimlerde kapalılık, sayılarda, ölçü, tartı ve hacim birimlerini ifade eden kelimelerde olur. Bunların dışında, ancak bir ölçü işine yarayan bazı nesne ve kavramlarla ilgili bir kapalılığı da gideren, sandık, koli, kutu, bardak, şişe, avuç gibi ölçüler de kapalılığı giderebilir. Temyiz günlük hayatta kullandığımız cümlelerde de yer alır. Örneğin; “Çarşıdan bir kilo elma aldım.” cümlesindeki “bir kilo aldım” ibaresi tek başına kullanılsa cümlede bir kapalılık olurdu. Çünkü “ne aldın?” sorusu akla gelirdi. İşte “bir kilo” ismini açıklamak için “elma” ismi açıklayıcı, yani temyîz olarak cümleye eklenmiştir. Ölçü, tartı ve hacim ölçülerinin temyîzleri üç şekilde olabilir:

1- Müfred-Mansûb bir isim olabilir.

2- Muzafun ileyh olarak mecrûr olabilir, ancak bu durumda mahallen mansûb olur.

3- Başına مَنْ harfi gelmek suretiyle mecrûr olabilir. Bu durumda da mahallen mansûb olur. **أَنْ الزَيْتَ أَقْلُ** kelimesinin temyîz olup harfi cerli geldiğine ve **الزَيْتُ أَقْلٌ كَثَافَةٌ** kelimesinin temyîz olup harfi cerli geldiğine ve **الزَيْتُ أَقْلٌ كَثَافَةٌ** cümlesindeki genel kapalılığı giderdiğine dikkat ediniz.

B- Cümlelerde Kapalılık Temyîz olarak gelen kelime, bazen de cümlelerin geneline ait bir hükümdeki kapalılığı ortadan kaldırır. Bu tür temyîz daima mansûb olur. Türkçeye “bakımından, yönünden, olarak vb.” şeklinde çevrilir.

Cümlelerin geneline ait hükümdeki kapalılık durumları genelde aşağıdaki yapılardan birinde olur.

a- İsm-i tafdîl (üstünlük bildiren isim) kalıbının kullanıldığı bazı cümleler,

b- Anlatılmak istenen anlamı ifadede tek başına yetersiz kalan, “artmak, azalmak, güzel ve çirkin olmak, büyük veya küçük olmak” gibi fiillerin kullanıldığı cümleler,

c- İçerisinde bir önceki maddede adı geçen fiillerden türetilmiş sıfat-ı müşebbehlerin yer aldığı cümleler,

d- Kemi'l-istifhâmiyye (soru için olan kem'i) ve kemi'l-haberiyye (çokluk bildiren kem) (كَمْ) ile kurulan cümleler. Sayıların Temyizi Arapçada sayıların kullanımı Türkçedekinden farklıdır. Sayı ile sayılan arasında bazı kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar iyi bilindiğinde sayıları söylemek de bir nesneyle kullanmak da çok kolay olacaktır. Sayıları anlamak ve kullanmak için, öncelikle aşağıda verilecek kuralların birer örneğiyle ezberlenmesi ve konuyla ilgili cümleleri ve soruları yaparken ezberlenen bu örneklere benzetilerek yapılması tavsiye edilir. Arapça sayıların kullanımı gruplar hâlinde ele alınacaktır. Her grubun kuralı farklı olduğundan bölümlere ayırarak öğrenmeniz daha kolay olacaktır. Bu arada Arapçada sayıya “aded” sayılana ise “ma'dûd” denir.

10- 1 ve 2 sayıları: Arapçada 1 ve 2 sayılarını belirtmek için sayılanın kendisi kullanılır. Bir ismin nekre hali kullanıldığında “bir tane” olduğu anlaşılır. Yine Arapçada pek çok dilden farklı olarak isim ve fiillerde “ikil” (tesniye) kavramı vardır. Nesnelerin ikil sayılanı bu kuralla belirtilir. Yani sayı söylenmeden nesnenin iki tane olduğu anlaşılır. Ancak bazen bu iki sayıda da pekiştirme olarak “bir ve iki” sayısı sıfat olarak kullanılır. Arapça sayılarda da müzekkerlik-müenneslik söz konusudur. 1 ve 2 sayıları, sayılanla aynı cinsiyette olur. Hareke bakımından isimle sıfat olduğu için uyumludur. Arapçada sayılan 3 sayısından sonra kullanılmaya başlar ve sayı-sayılan dizilişi Türkçedeki gibidir, yani önce sayı ardından da sayılan gelir.

Önce bu sayıların eril ve dişil hâllerini görelim:

Müzekker/eril hâlleri: 10 - عَشْرٌ - 9 - تِسْعَةٌ - 8 - ثَمَانٌ - 7 - سَبْعَةٌ - 6 - سِتٌّ - 5 - خَمْسَةٌ - 4 - أَرْبَعَةٌ - 3 - ثَلَاثَةٌ Müennes/dişil hâlleri:

Sayıların sonuna yuvarlak ة eklendiğinde müennes olur.

10 9 8 7 6 5 4 3 3 - عَشْرَةٌ - 9 - تِسْعَةٌ - 8 - ثَمَانِيَةٌ - 7 - سَبْعَةٌ - 6 - سِتَّةٌ - 5 - خَمْسَةٌ - 4 - أَرْبَعَةٌ - 3 - ثَلَاثَةٌ ila 10 sayılarının sayılanla

aralarında üç önemli durum söz konusudur:

a. Bu sayılar, cinsiyet bakımından sayılan ile zıt olurlar. Yani sayılan müennes ise sayı müzekker, sayılan müzekker ise sayı müennes olur.

Örnek: أربعمائةٍ dört yüz.

Sıra Sayıları (الأعدادُ الترتيبيةُ): Sıra sayıları, varlıkların sırasını belirten sıfatlardır.

Bir/ واحدٌ sayısını, الأولُ (müzekker) ve الأولى (müennes) şeklinde sıra sayısı olur.

2–10 arasındaki sayılar fâilun/ فاعِلٌ kalıbına olurlar. Sıra sayılarında da müzekkerlik-müenneslik söz konusudur. Genellikle sıfat olarak kullanılan bu sayılar genellikle marifedir. Sıra sayıları, sırasını ifade ettikleri nesneye hem cinsiyet bakımından, hem de hareke/irâb bakımından uyarlar.

11-19 arasındaki sayılar sıra sayı sıfatı olduklarında da son harflerinin hareketleri fethalıdır ve değişmemektedir (mebnîdir).

Sayma sayısı Sıra s. /müz.) Sıra s. (müe.) 4 الثالثة أربعة 3 الثالث 2 الثاني 1 الأول 1. الأولى اثنان 2 الثاني 2. الثانية ثلاثة 3 الثالث 3. الثالثة أربعة 4. الرابعة خمسة 5 لخامس 5. الخامسة ستة 6 السادس 6. السادسة سبعة 7 السابع 7. السابعة ثمانية 8 الثامن 8. الثامنة تسعة 9 التاسع 9. التاسعة عشرة 10 العاشر 10. العاشرة أحد عشر 11 الحادي عشر 11. الحادية عشرة اثنا عشر 12 الثاني عشر 12. الثانية عشرة Onluk sayılarla, yüz ve bin sayılarının sıra sayıları yapılırken başlarına belirlilik takısı olan (ال) getirmek gerekir. Bu sayıların bir isme muzâf yapılmasıyla da sıra sayılarının kullanılması mümkündür. Bu durumda, kendisinden sonra gelen isimle, isim tamlaması oluşturmuş olur. Ancak burada gelecek sıra sayısı arkadan gelen isim müzekker de olsa müennes de olsa müzekker olacaktır.

Eylem gerçekleşirken cümlede yer alan bir ismin durumunu belirten mansûb türemiş (ism-i fail, ism-i mefûl, sıfat-ı müşebbehe vb.) isme hâl denir. İçerisinde hâl bulunan Arapça cümleleri Türkçeye; “-erek, -arak, -dığı hâlde, -yor olarak, -yorken, -mış olduğu hâlde, -iken, -mışken” gibi ekler yardımıyla çevirebiliriz. Örneğin; “Koşarak evden çıktı”.

Hâl anlamı veren yapı; müfred, şibhi cümle ve cümle olmak üzere üç çeşittir.

Müfred Hâl Müfred (şibhi cümle ya da cümle olmayan) hâlin nekre gelmesi gerekir. Hâl cümle ögesinin cümlede durumunu, hâlini bildirdiği isme; صاحب الحال، ذو الحال (hâl sahibi) denir ve “hâl”in aksine “hâl sahibi” çoğunlukla marife gelir.

Hâl ile hâl sahibi; tekil-ikil-çoğul ve eril-dişil olma bakımından uygunluk arz eder.

Müfred hâl; daha çok ism-i fâil, ism-i mefûl, sıfat-ı müşebbehe gibi türemiş isim kalıplarından elde edilir.

İ‘râb bakımından hâl her zaman mansûb; sıfat ise mevsufuna göre değişken olup merfû, mansûb, mecrûr gelebilir.

Cümlede geçen isim eğer nekre ise ondan sonra gelen nekre yapı sıfat, isim eğer marife ise ondan sonra gelen nekre yapı hâl olur.

Şibh Cümle Şeklinde Hâl Şibh cümle câr-mecrûr ya da zarf-muzafun ileyih biçiminde bulunabilir.

“Hâl sahibi”nin marife olması, şibh cümle için de geçerlidir. İsim veya Fiil Cümlesi Şeklinde Hâl Şibhi cümle haricinde bir isim cümlesi veya bir fiil cümlesi de “hâl” olabilir.

Bir cümlenin hâl anlamı kazanabilmesi için kendisinde, hâl sahibiyle bağlantısını kuran bir bağlayıcıya (الرابط) ihtiyacı vardır.

Aynı zamanda bu rabıt, o cümlenin hâl cümlesi olduğunun bir ipucudur.

Rabıt; bazen bir zamir, bazen “vâv-ı hâliyye” denen cümle başında gelen bir “و” harfi, bazen hem vâv hem zamir, bazen de “vâv” ve “وَقَدْ” edatı birlikte “وَقَدْ” şeklinde olabilir.

Ancak her şeyden önce hâl sahibinin marife gelmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Hâl sahibi nekre gelirse bu cümle sıfat cümlesi şeklinde tercüme edilir.

Bir hâl cümlesini Türkçeye çevirirken, onu ve önceki cümleyi müstakil iki cümle olarak değil birleşik cümle olarak düşünüp çevirmeliyiz.

Örneğin ayette yer alan ilk cümle لا تُقْرَبُوا الصَّلَاةَ “Namaza yaklaşmayın”, ikinci cümle ise bir isim cümlesi şeklinde gelen وَأَنْتُمْ سَكَارَى “ve sizler sarhoşsunuz” ifadeleridir.

Bu ikisini ayrı ayrı cümleler gibi tercüme edersek bir arada bulunmalarını gerektirecek uygun bir bağlam oluşmaz.

Fakat ikinci cümledeki ilk harf olan “vav”ı, “vav-ı hâliyye” kabul edip cümleyi iç içe geçmiş birleşik cümle şeklinde “sizler sarhoş olduğunuz bir hâlde (sarhoşken) namaza yaklaşmayın!” diye tercüme edersek kastedilen anlama ulaşmış oluruz.

kelime, yani للشَّيْبَابِ kelimesi, ادْعُو (çağırıyorum) veya اسْتَغِيثُ (yardıma çağırıyorum) fiillerinin mef'ûlun bih'i olarak düşünüldüğü için de daima mahallen mansup olarak gösterilir. Müsteğâs, münâda şeklinde de gelebilir. Ancak müsteğâsın lehin başında yine kesreli bir lam bulunur. Buradan da yapının istiğâse olduğu anlaşılır. يَا صَالِحُ لِابْنِكَ “Ey Sâlih! Oğlunun yardımına (koş)” örneğinde olduğu gibi. Müsteğâs olan kelime, mütekellim yâsı olduğunda başına gelen istiğâse lamının yâdan dolayı kesreli olması gerekir. يَا لِي الْفَقِيرِ “Ben fakirin yardımına koşmalıyım.”

Bedel

Bedel (البدل) sözlükte; bedel, karşılık; telafi edici şey; ödeme; tahsisat; fiyat gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ise bedel, cümlede bizzat kastedilen, kendinden önceki kelimenin i‘rabına uyan ve kendinden önceki kelimenin hazırlık olarak zikredildiği, bir isimdir. Kendisinden bedel tutulan (açıklanan) lafza mübdelün minh (مبدل منه) denir. . لقد فتح الخليفة عمرُ بن الخطابِ مصرَ . misalinde görüldüğü gibi. Cümle de cümleden bedel olabilir.

Bedel çeşitleri

Bedel-i küll (بدل كل): Bunda bedel mübdelun minhin aynısıdır. Bu bedele bedel-ü mutâbık (بدل مطابق) da denir. (جاء أخوك زيدٌ) = Kardeşin zeyd geldi.) cümlesinde görüldüğü gibi (زيدٌ) kelimesi (أخوك) den bedeldir ve aynı kişidir. Yani bedel mübdelün minh aynısıdır.

Bedel-i ba’z (بدل بعض): Mübdelün minhin parçası bir kısmı olan bedeldir. (= خُسيفَ القمرُ نصفه)= Ayın yarısı tutuldu.) cümlesinde (نصفٌ) kelimesi, (قمرٌ) Ay kelmesinin cüz’ü olduğundan (نصفٌ) bedel-i ba’zdir.

Bedel-i iştimâl (بدل اشتمال): Mübdelun minhin aynısı veya bir kısmı olmayıp, mübdelün minhte bulunan bir özellik, bir nitelik gibi içine aldığı bir manayı gösteren bedeldir. (= أعجبنى زيدٌ علمه) = Zeyd’ in ilmi hoşuma gitti.) Bu cümlede (علمٌ) kelimesi (زيدٌ) den bedeldir ve zeyd’de bulunan bir niteliktir, aynısı veya parçası değildir. Bundan dolayı (علمٌ) kelimesi, (زيدٌ) kelimesinin bedel-i iştimâli olmaktadır.

Bedel-i mübâyin (بدل مباين): Mübdelun minhe muhalif olan bedeldir. Bedelin bu çeşidine yanılma, ağızdan kaçırma, unutma veya sonradan hatırlama gibi durumlarda başvurulur. (= أكلتُ الجبنَ اللحمَ) = Peynir yedim (peynir demişim) et yedim.) Bu cümlede önce yanlışlıkla (الجبن) peynir denilmiş, sonra (اللحم) et diyerek düzeltilmiştir. Bedel ve mübdelün minhin her ikisi de ma‘rife yahut nekre olabilir.

Atf-ı beyân (عطف البيان): Atf-ı beyân metbû‘undan (kendisinden önceki kelime) daha meşhur bir tâbi‘ (uyan)dir. Atf-ı beyân ma‘rife isimleri izâh ve nekreleri tahsis eder. حَضَرَ صَدِيقُكَ خَالِدٌ. örneğinde olduğu gibi. Atf-ı beyân sıfat gibi tekillik, ikillik, çoğulluk, müzekkerlik, müenneslik, marifelik nekrelilik bakımından metbû‘uyla uyumlu olur ve metbû‘u gibi irab alır. Atf-ı beyân olan kelime, metbû‘undan daha açıktır. Bu durum bedelde şart değildir.

ما ve لا EDATLARI

Arap dilinin temel yapı taşlarından olan ما ve لا edatlarının çok yönlü kullanımını, anlamsal nüanslarını ve diğer kelimelerle birleştiğinde ortaya çıkan morfolojik ve sentaktik değişiklikleri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Bu edatlar, Arapçada sıkça karşılaşılan ve metinlerin doğru anlaşılması için kritik öneme sahip dilbilgisel unsurlardır. Ünite, bu edatların farklı bağlamlarda nasıl yorumlanması gerektiğini ve hangi anlamları taşıyabileceğini detaylandırmaktadır.

ما Edatı ve Anlamları:

ما edatı, Arapçada mebni (çekimlenmeyen) bir kelime olup, şekli ve telaffuzu değişmezken, cümledeki konumuna ve bağlamına göre yedi farklı temel anlam ifade edebilir:

1. **Soru (İstifhâm) İsmi:** "Ne?", "Neyi?" veya "Neye?" gibi sorular sormak için kullanılır. Mutlaka cümlede başında bulunur ve insanlar dışındaki varlıklar ve kavramlar için tercih edilir. Hem isim hem de fiil cümlelerinin başında soru edatı olarak yer alabilir. Örneğin, مَا بَيْتِكَ؟ (Neyin var?).

2. **Olumsuzluk (Nefy) Edatı:** "Değil", "yok", "-medi", "-mez", "-mıyor" gibi olumsuzluk anlamları katar. Hem isim cümlelerinde (örneğin, مَا عِنْدِي كِتَابٌ - Yanımda kitap yok) hem de fiil cümlelerinde (örneğin, مَا تَمْتُ أَمْسَ - Dünden beri uyumadım) kullanılabilir.

3. **İsm-i Mevsûl (Bağlaç):** "Şey", "-dığı" veya "-dığı şey" anlamlarına gelir. İki cümleyi veya öncesindeki bir isim ile kendisinden sonraki cümleyi birbirine bağlar. Kendisinden sonra gelen ve ما'yı açıklayan cümleye "sıla cümlesi" denir. Örneğin, عَلِمْتُ مَا صَنَعَ الرَّجُلُ (Adamın yaptığını anladım).

4. **Taaccüb (Hayret/Beğeni) İfadesi:** فَعَلَ kalıbında olan bir mazi fiilin başında bulunarak beğeni, hayret veya şaşkınlık ifade eder. Bu fiilden sonra mansûb bir isim veya mansûb muttasıl bir zamir gelir. Örneğin, مَا أَحْسَنَ صَدِيقِي! (Arkadaşım ne iyi!).

5. **Ma'nın Kalıbı:** "Ma'nın Kalıbı": "-ir -imez" veya "daha...meden" anlamını veren bu kalıbın başında yer alır. Bir eylemin hemen ardından başka bir eylemin gerçekleştiğini ifade eder. Örneğin, مَا إِنَّ جَاءَ حَتَّى قَالَ (Gelir gelmez şöyle dedi).

6. **Belirsiz/Nekre İsim:** Nekre bir isimden sonra yer alarak o ismin sıfatı olur ve "herhangi bir" anlamını ifade eder. Örneğin, جَاءَ لَأَمْرٍ مَا (Herhangi bir iş için geldi).

7. **Şart İsmi:** İki muzari fiili cezmeden edatlardan biri olup nesne için şart anlamını ifade eder. "Ne...se/ise" gibi anlamlara gelir. Örneğin, مَا مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ تَفَعَّلَهُ إِلَّا اللَّهُ يَعْلَمُهُ (İyilik veya kötülükten ne yapsan Allah bilir).

ما Edatının Başka Kelimelerle Bitişi: ما edatı, başta harf-i cerler olmak üzere bazı kelime veya edatlarla birleşerek bileşik kelimeler oluşturur. Bu birleşimler hem yazım hem de anlam açısından farklılıklar yaratır:

Harf-i Cerlerle Bitişi: ما, لِي, فِي, بِي, لِي, مِنْ, عَنْ, فِي, بِي, لِي gibi harf-i cerlerle birleştiğinde özel yazım kuralları devreye girer. Özellikle عَنْ ve مِنْ harflerinin "nûn" harfleri ما ile birleştiğinde "mîm"e dönüşür ve şeddeli olarak (عَمَّ مِمَّ) yazılır ve telaffuz edilir (idgâm). Soru anlamında kullanıldığında ما'nın elifi düşer (örneğin, عَمَّ؟ - Neden?), ism-i mevsûl anlamında kullanıldığında ise elifi korunur (örneğin, مَا عَمَّ؟ - -dığı hakkında/konusunda).

إن ve Benzeri Edatlarla Bitişi: إِنَّ ve benzerlerinden biriyle (إِنَّمَا) birleştiğinde, مَا (el-kâffe) bu edatların isim cümlesi üzerindeki gramer etkisini (ismi nasb, haberi ref yapma) ortadan kaldırır. Cümle, normal bir isim cümlesi olarak kalır (mübteda ve haber). Bu birleşim, pekiştirme (te'kid) anlamı taşır. Örneğin, إِنَّ مَا لِكِتَابٍ مُفِيدٍ (Şüphesiz kitap faydalıdır).

Diğer Kelimelerle Bitişi:

كُلَّمَا (her dığında), مِثْلَمَا (dığı gibi),

حِينَمَا (dığı zaman),

طَائِمًا (dığı sürece, çoğu kez),

قَلَمًا (nadiren, pek az),

بَيْنَمَا (iken, -ken) gibi kelimelerle birleşerek eylemin şarta bağlı tekrarını, benzerliğini, zamanını, sıklığını veya nadirliğini ifade eden bileşik edatlar oluşturur. Bu edatlardan sonra genellikle bir fiil cümlesi bulunur. Ancak ما ism-i mevsûl olduğunda bu kelimelerle bitişmez, ayrı yazılır.

لا Edatı ve Anlamları:

لا edatı, Arapçada temel olarak olumsuzluk anlamı taşır. Genellikle isimlerin veya fiillerin başında ayrı olarak yazılır. Ancak bazı durumlarda başka kelimelerle bitişik halde de kullanılabilir.

En yaygın birleşimi "mastar eki" olan لَأَنَّ harfi ile olur.

1. **إِ (ellâ)**: انْ ve لاْ edatları bitişik yazılır. Bu durum, لاْ'dan sonra muzari bir fiil geldiğinde meydana gelir. لاْ bu durumda "olumsuz mastar" anlamı ifade eder, yani cümleye "-memek için" veya "-memesi için" gibi bir anlam katar ve kendisinden sonra gelen muzari fiili nasb eder. Örneğin, لئلا يَضِلُّ (şaşmaması için).
2. **أَنْ (en lâ)**: انْ ve لاْ edatları ayrı yazılır. Bu durum, لاْ'dan sonra bir isim geldiğinde veya انْ'ın muhaffef (hafifletilmiş) haliyle kullanıldığında görülür. Sonuç olarak, مَا ve لاْ edatları, Arapça dilbilgisinin karmaşık ancak bir o kadar da zengin unsurlarıdır. Bu edatların farklı anlamlarını, yazım kurallarını ve diğer kelimelerle olan etkileşimlerini kavramak, Arapça metinleri doğru bir şekilde okuma, anlama ve yorumlama becerisi için hayati öneme sahiptir. Ünite, bu edatların bağlam içindeki işlevlerini ayırt etme ve doğru anlamlandırma yeteneğini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Bilindiği gibi Arapçada kelime üçe ayrılmaktadır: İsim, fiil ve harf.

Diğer ke-limelerden bağımsız olarak, tek başına bir anlam ifade etmeyen, ancak başka bir kelime ile bir anlam ifade eden kelimeye Arapçada harf denir.

Zamanla ilişkili olan kelimelere ise fiil denir. Bunların dışında kalan kelimelere ise isim denir. İster tü-remiş ister somut bir isim olsun, ister hissedilebilir bir varlık, ister soyut bir kavra-ma ad olsun, bütün bunlara isim denir.

İSİM VE ÖZELLİKLERİ

Arapçada isim olan bir kelime tenvin veya harf-i tarif alabilme özelliğine sa-hip olmalıdır. Harfi tarif almış olan isimler ile zamirler, özel isimler gibi bazı isimler marife (belirli) isimler, harf-i tarif almamış veya marifelik özelliği olmayan isimlere ise nekre (belirsiz) isimler denir. Ayrıca isimler cinsiyet bakımından müzekker (eril) ve müennes (dişil) adlarıyla iki şekilde tasnif edilir. Bazı ek harfleri veya özellikleri bulunduran isimler müennes, müennes olmaya isimler ise müzekker kabul edilir. Arapça isimlerin çoğulu üçten başlamaktadır. Dolayısıyla Arapçada ikil kav-ramı bulunmaktadır. Yani kelimeler, sayı bakımından tekil (müfred), ikil (tesniye) ve çoğul (cemi) olmak üzere üçe ayrılır. Türemiş İsimler Türemiş bir ismin anlamını tespit etmek, ancak o kelimenin yapısını bilmekle mümkündür. Bu açıdan zaman bağılı olmadan eylemi yapanı gösteren ismi fâil, eylemin yapılmasından etkileneni gösteren ismi mef'ûl, eylemin yer veya zama-nını gösteren ismi zaman, ismi mekân gibi kalıplar yanında mübalağa ismi fâil, ismi âlet, ismi tafdil, ismi tasğir vs kalıplar Arapçanın temel bilgileri arasında yer almaktadır. Bütün bu kalıpların, gerek sülâsi fiillerden, gerekse mezîd fiillerden yapımında her birinin ayrı ayrı kalıbı bulunmaktadır. Bu kalıpları tekrar gözden ge-çirelim.

ZAMİRLER

İsim olarak değerlendirilen diğer bir kelime grubu zamirlerdir. Bunlar, fiil çekiminde bulunan ve fiilin bir parçası gibi olanlar dışında munfasıl zamirler ve muttasıl zamirler olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Munfasıl zamirler başlı başına bir kelime olarak kabul edilir ve ayrık yazılırlar. Muttasıl zamirler ise ancak fiil, isim veya bir harfe (edat) bitişik olarak kullanılır ve bütün zamirler mebni sayı-lırlar.

İŞARET İSİMLERİ

İsim grubundan olan önemli bir kelime grubu da işaret isimleridir. Belirli bir ismi gösteren kelime anlamında olan işaret isimlerinin, gösterdikleri ismin yakın, orta veya uzak mesafede oluşuna göre üç kısma ayrılır.

İSMİ MEVSULLER

Arapçada önemli kelime gruplarından biri de İsmi mevsûl adı verilen edat grubudur. Bunlar isim grubuna dâhildirler. Bu kelimeler kendinden sonraki cümleyi kendinden önceki isme sıfat olarak bağlarlar. Bu isimler marife ve mebnidirler, kendinden sonra mutlaka bir cümle bulunur. Bu cümleye “sıla cümlesi” denir. İs-mi mevsûller kendi arasında iki kısma ayrılır: Özel (Muhtass) İsm-i Mevsûller. Bun-lar “ellezî, elletî...” vs. grupta olanlardır. Bunlar kendinden önceki isim ile cinsiyet ve sayı bakımından uyum sağlarlar. İkinci grup ise Ortak (Müşterek) ism-i mevsûl-lerdir. Bunlar da “men, mâ, eyyu” edatlarıdır. Bunlardan ilk ikisi müzekker / mü-ennes; müfred/tesniye/cemi, bütün isimler için; “men” insanlar için, “mâ” ise in-sanların dışındaki bütün varlıklar için kullanılır.

EDATLAR

Harfi Cerler Edat grubunda olan kelimelerin bir kısmı sadece isimlerin başına gelirler. Bunlara harfi cer denir. Bunlar başına geldikleri ismin sonunu mecrûr yaparlar. Cer durumu ismin özelliğine göre dğişir. Bunlarla ilgili geniş bilgi için ilgili üniteye bakı-nız. Nasb ve Cezm Eden Edatlar Edatlardan bir kısmı da sadece muzâri fiillerin başına gelirler ve bunlar gerek anlam gerekse fiile şekil bakımından yaptıkları etki önem arz etmektedir. Bunlar-dan bir kısmı başına geldikleri muzâri fiilin sonunu nasb ederler ki bunlara nasb eden edatlar denir. Muzâri fiilin başına gelen edatlardan bazıları da fiilin sonunu cezmederler ki, bunlara da muzâri fiili cezmeden edatlar denir. Bunlar da kendi aralarında iki kısma ayrılırlar: bir fiili cezmeden edatlar, iki fiili cezmeden edatlar. Şart edatları olarak da bilinen bu edatlar için ilgili üniteleri tekrar gözden geçirelim.

FİİLLER VE ÖZELLİKLERİ

Arapçada fiillere, geçmiş zaman için olanlara mâzi fiil, geniş zaman veya şimdiki hal bildiren fiillere muzâri fiil ve bir işin yapılmasını belirten fiillere de emir fiil; yasaklama belirten fiillere de nehiy

fiil; etken fiilere ma'lûm fiil, edilgen fiillere meçhul fiil denir. Bu arada sülâsi fiillerden geçişli olmayanlara lâzım fiil, geçişli olanlara ise müteaddî fiil dendiğini hatırlayalım. Ayrıca fiiller kök harf sayısı bakımından ikiye ayrılır. Sadece kök harflerden oluşmuş fiillere mücerred fiil, kök harfler yanında ek harfler almış, artırılmış fiillere de mezîd fiil denir. Kök harfleri üç harf olan fiillere sülâsi fiil, kök harfleri dört harfli olan fiillere de rubâi fiil denir. Rubâi fiillerin bir kalıbı bulunurken sülâsi fiiller mâzi-muzâri birlikteliğine göre altı gruba ayrılmaktadır ki, bunlara altı bab denir. Bir fiilin kaçınıcı baktan geldiğine dair bir kural bulunmamaktadır. Sülâsi bir fiilin ka-çınıcı baktan geldiği ancak sözlüklere bakılarak bilinebilir. Sülâsi fiiller, kök harflerin yapıları bakımından da bir sınıflandırmaya tabi tu-tulmaktadır ki, buna aksâm-ı seb'a denir. Yedi bölüm anlamına gelen bu taksim, kök harfler içerisinde illetli harf denilen vâv, yâ, elif harflerinden birinin veya bir kaçının bulunup bulunmamasına göre yapılmakta ve buna göre isim almaktadırlar. İlet harfi bulundurmayan fiillere sahîh; orta harfi vâv veya yâ olan fiillere ecvef; kök harflerinden biri vâv veya yâ olan fiile misâl; kök harflerinden biri hemze olan fiile mehmûz; kök harflerinden son harfi vâv veya yâ olan fiillere nâkıs; kök harflerinden orta harfi şeddeli olan fiillere muza'af; kök harflerinden ikisi illetli harf (vâv ve yâ) olan fiillere de leffif denmektedir. Bütün bu fiillerin çekimi ve muzâri veya emir yapımları bu harflerin durumuna göre şekillenmektedir. Bunun için bu konu-ların tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Mezîd fiiller de aldıkları ek harfe/harflere göre isim almakta ve mastar kalı-bıyla tanınmaktadırlar. Bir harf almış olan mezîd fiillere rubâi mezîd; iki harf almış olan fiillere humâsi mezîd; üç harf almış olan fiillere de sūdâsi mezîd denmekte-dir. Bu fiiller ifâl, tef'îl, mufâale; infi'âl, ifti'âl; tefa'ul, tefâul; if'îlâl, istif'âl gibi kalıp isimleri bulunmaktadır ki bu kalıplar aynı zamanda o fiilin mastarıdır. Bu bablardan her birinin kendine özgü anlam şablonları da bulunmaktadır. Yani geçişli olup olmadıkları veya geçişlilik türleri kalıbın özelliğini teşkil etmektedir. Halbuki, sülâsi fiillerden her birinin geçişli olup olmadığı o fiilin anlamına bağlıdır, bu da an-cak sözlük yardımı ile bilinir. Kök harflerinde illet harfi bulunan fiiller ile bazı kalın sesli (kalın tonlu) harf bulunduran fiillerin bu bablara sokulması sırasında meydana gelen değişiklikler de sarf bilgisi içerisinde önemli bir konudur. Zira böyle bir fiilden türemiş ismin köküne inmek, ancak bu değişikliği bilmekle mümkündür.

TAMLAMALAR

İsim Tamlaması Arapçada isimlerin birbirleriyle oluşturdukları yapı, bilindiği gibi ikiye ayrılmaktadır. Bunlar isim tamlaması (izâfet) ve sıfat tamlaması (sıfat/na't) olarak bi-linmektedir. İsim tamlamasında birinci isme (Arapçaya göre) muzâf (tamlayan), ikinci isme muzâfun ileyh (tamlanan) denir. Bunların kendi aralarında oluşturdukları yapının doğru olması için birtakım hususların bulunması gerekir. Sıfat Tamlaması Sıfat tamlaması da iki veya daha fazla ismin oluşturduğu bir yapıdır. Bu yapı-da olan isimlerin birincisine mevsûf, ikincisine sıfat denir. Sıfat ile mevsuf sayı, cinsiyet, irab ve marifelik/nekrelük bakımından uyum halinde olmaları gerekir. Özel-likle fiil cümlelerinin, gerek şart üsluplarında gerekse olumsuzluk üsluplarında cezmeden edatlar ile aldıkları yapısal değişiklikler oldukça önem arz etmektedir.

MEBNÎ, İRÂB VE MU'RAB

Arapçada anlamlı bir cümleyi oluşturan kelimeler, şekil bakımından birbirle-rini etkileyerek bir örüntü oluştururlar. Yani cümlede iki öge veya ögeler arasında şekilsel bir bağlantı vardır. Bu etkileşim içerisinde etkileyen kelimeye "âmil" ; etki-lenen kelimeye "mamûl" ; bu etkinin kelime üzerindeki şekli görüntüsüne ise "irâb" denir. Arapçada bir kelime cümle içerisinde aldığı göreve (öge durumuna) göre yapısı veya harekesi farklılaşır. Kelimelerin bir kısmı bu değişikliği kabul ederken bir kısmı kabul etmemektedir. Kabul eden kelimelere "murab" , etmeyen kelime-lere "mebnî" denir. Her üç kelime grubunun da (isim, fiil, harf) irab veya mebnilik durumu farklıdır. Örneğin, "harf" denen kelimelerin tamamı mebnî iken fiillerin mâzi ve emir kipleri mebnîdirler. İsimlerde ise asl olan murab olmaktadır. Ancak bazı isimler ya kendiliğinden veya yapısı itibariyle mebnîdir; ya da daha sonra her hangi bir sebepten dolayı mebnîlik kazanmıştır. Mesela, zamirler, İşaret isimleri, İsmi mevsuller, soru isimleri ve bazı terkip/bileşik isimler vs. mebnîdirler. «İrâb» bir ismin veya fiilin, başına her hangi bir âmilin gelmesiyle sonundaki hareketin veya sonundaki yapının değişmesine denir. Diğer bir ifadeyle «irâb», bir kelimenin cümle içerisindeki konumu gereği son hareketinin veya sonundaki yapının değişmesi demektir. Bu değişimi gösteren hareke veya harflere de «irâb alameti/işareti» denir. Harekelere «aslî irâb işaretleri» denir ve bazı durumlarda (ا، و، ي،) irâb işareti olarak bunların yerini tutar. Tesniye, cemi müzekker ve beş isim denen kelimelerde bu irab işaretleri aranır. İrab işaretlerinin adı "ref", nasb, cer ve cezm"dir. İrâb almış bir kelime için "merfu, mansub, mecrur veya meczum" ifadeleri kullanılır. Bu işaretlerin açıkça görüldüğü kelimeler için lafzî irab (lafzen merfu, lafzen mansub, lafzen mecrur); irabın açıktan olmadığı durumlarda mebnî kelimeler için mahallî irab (mahallen merfû, mahallen mansûb, mahallen mecrûr); nâkıs ve maksûr isimler ile mütekellim "yâ"sı olarak bilinen zamirin muzaf olduğu isimlerde de takdîrî irab (takdîren merfû, takdîren mansûb, takdîren mecrûr) ile irab yapılır. Fiiller ve Masdarları: Arapçada fiiller, sülâsi ve mezîd olmak üzere ikiye ayrıldığından bunların masdarları da buna göredir. Her grup fiilin masdarı farklı farklıdır. Sülâsi fiillerin masdarlarını bilmenin belirli bir kuralı yoktur. Bunlar ancak sözlük veya gramer kitaplarından faydalanarak bilinebilir. Mezîd babların her biri-nin masdarı için belli kalıp vardır. Bu kalıba göre

yapılır veya bu kalıpta olan ismin masdar olduğu anlaşılır.

CÜMLELER

Arapçada cümle yapısının şekle göre yapıldığını biliyoruz. Yani isimle başla-yan cümleye isim cümlesi, fiille başlayan cümleye de fiil cümlesi denmektedir. İsim Cümlesi Arapçada isimlesinin iki ögesi vardır. Cümlede birinci olarak bulunması gere-ken ögeye “mübteda”, ikinci olarak bulunması gereken ögeye ise “haber” denir. Bu öge de Türkçeye göre cümlenin yüklemidir. Her iki ögenin son hareketi de “merfu” (ötre vs.)dur. Mübteda ile haber arasında, müzekkerlik/müenneslik ve teklik/çokluk bakımından uyum vardır. Ayrıca isim cümlesinin başına kâne ve benzerleri olarak bilinen bazı nâkis fii-ler; inne ve benzerleri olarak bilinen harfler (edatlar) ve bunların isim cümlesi üze-rindeki değişiklikleri tekrar gözden geçirmekte fayda vardır. İsim cümlesinin öğeleri normalde iki isim olabildiği gibi, bu öğelerden biri zamir, işaret ismi, kelime grubu veya cümle de olabilir. Arapçada isim cümlesi bazen “harficer-mecrur” grubu veya bir “zarf guru-bu” ile başlar ve bu kısım cümlenin haber kısmını oluşturur. Türkçedeki “var” ifa-desinin karşılığı Arapçada bu şekilde oluşmaktadır. Bu tür cümlelerin anlamı “sa-hiplik, içindelik/üzerindelik, -den biri” şeklinde üç şekilden biriyle olur. Bu tür cümlelerin olumsuz şekilleri, başına لَيْسَ fiili veya مَا harfi getirilerek yapılır ve “yok” veya “değil” anlamını verir. Fiil Cümlesi Arapçada fiil ile başlayan cümleye fiil cümlesi denir. Fiil cümlesinin iki temel ögesi bulunur. Fiil (yüklem) ve fâil (özne). Fail hiçbir şekilde fiilden önce bulun-maz. Anlam itibarıyla fail olan isim, fiilden önce bulunursa bu, Arapçaya göre “mübteda” olur ve fiilden bu isme dönen bir zamir bulunur. Arapçada fiil cümlesi-nin çatısı, genel olarak Türkçedeki (özne -nesne-yüklem) yapıdan farklı olarak yük-lem (fiil) - özne (fail) - nesne (me’ûl) şeklinde bulunur. Fiil cümlesinin diğer öğeleri bundan sonra yer alırlar. Ancak, cümle yapısı her zaman bu şekilde bulunacak diye kesin bir kaide yoktur. Cümledeki öncelikler sırasına ve vurgu yapısına göre bu sı-ralama değişebilir. Örneğin bazen nesne öznenen önce gelebilir. Ama fâil (özne) hiçbir zaman fiilden önce gelmez. Gelirse cümle, isim cümlesine dönüşür. Bu du-rumda anlam bakımından belki hiçbir değişiklik olmaya bilir. Sadece cümle yapısı fiil cümlesinden isim cümlesine dönüşmüş olur. Arapçada fiil zaman bakımından mâzi, muzâri ve emir olmak üzere üçe ayrı-lır. Muzâri fiil geniş zamanı veya gelecek zamanı da ifade edebilir. Başında سَ veya سَوْفَ eklerinden biri getirildiğinde kesin olarak gelecek zaman bildirir. Yine fiil, öz-nesi bakımından ma’lûm fiil (etken fiil) meçhûl fiil (edilgen fiil) olmak üzere iki kip-ten oluşur. Ayrıca Arapçada yardımcı fiiller bulunur. Bu fiiller normal fiil olarak kullanıl-dıkları gibi yardımcı fiil olarak da kullanılırlar. Bunların başında (nakıs) fiiller olarak bilinen كَانْ grubu fiiller gelmektedir. Ancak bunlar daha çok yardımcı fiil olarak kullanılır, nadiren de normal (tam) fiil olurlar. Yardımcı fiiller ismin başında yer al-dıkları gibi fiilin başında da yer alırlar. Başlama fiilleri (ef’âl-i şürû), yaklaşma fiilleri (ef’âl-i mukarebe) ve zan ve kesinlik bildiren (ef’âl-i zan ve’l-yakîn) fiilleri de yar-dımcı fiil olarak sayılır. Bunların dışında “-e bilmek, güç yetirmek, mümkün olmak (olasılık), ummak, rica/izin istemek, gereklilik/zorunluluk” gibi fiil grupları da var-dır. Bunlardan her bir grubun farklı kullanımı vardır.

İSİM TÜRETME

Arapçada isim türetme, fiilin kök harfleri esas alınarak yapılır. Türetilen bu isimlere ismi fâil (etken sıfat fiil) ismi mef’ûl (edilgen sıfat fiil), sıfatı müşebbehe (ismi fâil veya ismi mef’ûl anlamında sıfat), ismi zaman (eylemin zamanını bildiren isim) ismi mekân (eylemin yerini bildiren isim), ismi tafdîl (üstünlük veya karşılaştırma bildiren isimler) mimli masdar vs gibi değişik isimler verilir. Sülâsi fiillerin ismi fâil şekli فَاعِلْ kalıbında; ismi mef’ûl şekli مَفْعُولْ kalıbında olur. Mezîd fiillerin ismi fâil ve ismi mef’ûl kalıpları her babın kendine özgü kalıpları vardır. Bunları tekrar göz-den geçiriniz. Nakıs fiillerin ismi mef’ûl şekillerine dikkat etmek gerekir. Nakıs fiillerin is-mi fâil kalıbı, nekre olduğu zaman sondaki (ي) harfi düşer, bunun yerine kesre tenvin yazılır. Elif-lâm (harfi tarif) aldığı zaman bu “yâ” harfi ortaya çıkar.

ATIF HARFLERİ (BAĞLAÇLAR)

Arapçada birkaç türlü bağlaç edatı vardır. Bunlarına bir kısmına atif harfleri denir. Bunlar ismi isme, fiili fiile veya cümleyi cümleye bağlarlar. حَتَّى ، لَكِنْ ، بَلْ ، لَا ، أَمْ ، إِمَّا ، أَوْ ، ثُمَّ ، فَ ، وَ ، edatları bulardan birkaçıdır. Bunların görevleri bağlaç olmakla birlikte anlamları farklı farklıdır. Anlamları için ilgili üniteye bakınız. Bunların dışında ismi mevsû dediğimiz cümle bağlaçları vardır. Bunlardan bir kısmının öncesinde marife bir isim, sonrasında bir cümle bulunur. Diğer kısmı ise iki cümle arasında yer alırlar. Bu edatlar, kendinden sonraki cümleyi, Türkçedeki (-en, -an, olan; ki o; -diği/-dığı) gibi bir bağlaçla kendinden önceki isme veya cüm-leye bağlarlar. İsmi mevsulden sonra gelen cümleye “sıla cümlesi” denir. Bu cüm-le, ismi mevsulu açıklayıcı nitelikte olup anlam bakımından öncesindeki ismin veya cümlenin sıfatı olur. Sila cümlesinde ismi mevsule dönen bir zamir bulunur. Bu zamir de hem sayı hem de cinsiyet bakımından ismi mevsulle uyumlu olur.

Ünitede geçen birinci parçadan örnek uygulama yapalım: هَذِهِ الرَّحْلَةُ أَتَعَسُ رَحْلَةً فِي حَيَاتِي سَي حَيَاتِي فِي رَحْلَةٍ زَمِير ، mü-tekellim yâ’sı, muzâfun ileyh, ma-hallen mecrûr Lafzan mecrûr, öncesinde harfi cer bulunmak-tadır, muzâf Har-fi cer, Muzâfun ileyh, laf-zan mecrûr Haber, lafzan merfû, muzâf Müşârun-ileyh, işa-ret ismi-nin irabını alacağı için merfûdur. İşaret ismi, mebni, mahallen merfû, Mübteda hayatımdaki yolculuğun en mut-suzu yolculuk Bu Bu yolculuk, hayatımdaki yolculukların en

